

Unitarius egyházi törvények a papválasztásról.¹

(Folytatás.)

V.

A jelenleg érvényben álló egyházi törvény.

Ez az 1889. évi szeptember hó 2-án Kolozsvárt tartott főtanácson 49—1889. szám alatt hozott végzéssel lett megállapítva e czímen:

Unitarius egyházi törvény a belső emberek választásáról és rendeléséről.²

I. Lelkészek választása és rendelése.

1. §. Az eklésiáknak a jelen törvény értelmében joguk van lelkészt választani: *a)* lemondás, *b)* hivatalból lett elrendelés, *c)* nyugdíjazás, *d)* halálozás következtében.

2. §. Az eklésiák lelkészválasztási jogukról le is mondhatnak. Ez esetben a püspök tetszés szerint rendel lelkészt, kit az illető eklésia elfogadni köteles.

3. §. Azon eklésia, melynek lelkésze az eklésia panaszára mozdíttatik el, ha e panasz nem vonja maga után az illető lelkésznek végleges elbocsátását, választási jogát elveszti, s minden ellenmondás nélkül köteles elfogadni azt, kit a püspök eklésiai választás nélkül rendel.³

¹ *a)* Előbbi két közleményt lásd ez évi 1. és 2. füzetben.

b) A jelen közlemény kézírata már abban az időben a szerkesztőségénél volt, a mikor az előző közlemények megjelentek. Ez okból a czikk nem foglalkozik a tárgyalás alatt levő javaslattal.

² E törvényt az „U. E. T. 16. §. a) pontja, 58. és 108. §§-ai teljes épységében fentartották, illetve a 108. §. azt a tanítónők választására és rendelésére is kiterjesztette, jóllehet a jelen törvény 20. §-a erről is rendelkezett.

³ A 15. §. rendelkezése szerint az eklésia 3 év előtt nem követelheti lelkésze elmozdítását. Ez a rendelkezés azonban csak a fegyelmi eljáráson kívül való elmozdításra vonatkozik, mert a büntetésképp való elmozdítás bekövetkezhetik az eklésia panaszára folyamatba tett fegyelmi eljárás ered-

4. §. A püspöknek joga van úgy az eklésiák, mint a lelkészek érdekeit tekintve, az illető esperesek kihallgatásával, s ezeknek közreműködésével a nem panaszló eklésia beleegyezésével szükség esetében a lelkészek között áthelyezést eszközölni.

5. §. Az 1. §. értelmében ürességbe jött lelkész állomásra a választást a püspök rendeli el, lehetőleg úgy, hogy annak betöltése Szt. György, vagy Szt. Mihály napkor eszközölhető legyen.¹

A választás napját a felügyelő gondokkal egyetértőleg legalább 14 nappal előbb az esperes tüzi ki, mely alkalommal az is megállapítandó, hogy melyik felügyelő² gondnok megy ki a választásra az esperessel, vagy ennek megbízottjával.³

Az esperes gondoskodik arról is, hogy az ürességbe jött eklésiában annak betöltéséig a lelkészi teendőkből hiány ne legyen, e végre a környékbeli lelkészeket rendelve ki. Az esperes tudta és beleegyezése nélkül senkinek prédikálni ily eklésiákban nem szabad. Valamint az esperes intézkedik az anyakönyveknek s egyéb, lelkész gondozása alatt álló irományoknak, jegyzőkönyveknek, kleno-

ményében e határidőn belől is. A fegyelmi panasz pedig megtehető azonnal, mihelyt elegendő tárgyi adat van rá.

A választási jog elvonása azonban méltánytalanul szigorú megtorlás, ha a panaszolt belső ember fegyelmi úton vétkesnek találtatott, mert a büntetés mértékét oly körülmények is befolyásolják, a melyek a panasz tételkor figyelembe nem jöhettek és nem jöhetnek.

Belső embereink érdeme azonban, hogy e §. alkalmazására okot nem szolgáltatnak.

¹ a) E rendelkezést az Almáson 1845. évben hozott törvény 5. pontjában foglalt határozmány egészíti ki.

b) Környéki Esperest Atyánkfiai közönségesen panaszosan jelentvén fel, hogy a Belső Embereknek egy Ekléziából másba rendeltetések esetében tetemes kedvetlenségek történnének abból, hogy az új Belső Emberek, minek előtte az előbbieket a parochiából kiköltözhetnének, a parochiába szállanak és költöznének.

Határozat: Környéki Esperest atyánkfiai törekedjenek az ilyentén esetekben a gyakorlatban levő Canont szorosan megtartani és attól semmi esetben el nem távozni. (Kolozsvári Főtanács 1837. febr. 11-én 49. sorsz. a.)

c) Az esperes tapintatos eljárása van hivatva a 16. §-ban adott hatáskörben a netalán fenforgó ellentéteket elsimitani.

² Az Unitárius Egyházi Törvények 188. §-a értelmében 2 felügyelő-gondnok választandó az egyházkörökben.

³ Azokban az ekléziákban, a melyek közvetlen püspöki vizsgálat alatt állanak, a *választás napját* is a püspök tüzi ki és egyidejűleg intézkedik a választást eszközölő közgyűlés elnöklése tekintetében is, a mennyiben nem személyesen, hanem megbízatás folytán kívánna az elnöki teendőket ellátni. Egyházi törvényünk értelmében közvetlen püspöki vizsgálat alatt állanak jelenleg Kolozsvár, Torda, Budapest és Toroczkó. (166. §.)

diumoknak stb. a leltár alapján számbavételéről, s azoknak a lelkész kirendeléséig kezeléséről és megőrzéséről.

6. §. A választást megelőzőleg közvetlen mindig presbyterialis (kebli tanácsi) gyűlés tartandó az esperes, vagy annak helyettese és egyik felügyelő gondnok, vagy ennek helyettese elnökelete alatt, melynek kötelessége legalább 3 jelöltet állítani fel, de ha többen vannak, a kikről a presbyterium meg van győződve, hogy megválasztásuk, illetve kirendelésük esetében azon lelkészi állást elfogadják, *lehet háromnál többet is jelölni.*

Felügyelő gondnok helyettese csak egyházi tanácsos lehet.

A mennyiben a presbyterium nem tudna 3 vagy legalább 2 jelöltet állítani, tulajdonképeni választásnak nincs helye, hanem a presbyterium kijelöl egyet, s ezt a körülményt bejelenti a választó közgyűlésnek, s ha ez az ajánlott jelöltet elfogadja, ez értelemben tétetik meg a felterjesztés a püspökhez. Ha pedig a választó közgyűlés a presbyterium által ajánlott egy jelöltet nem fogadná el, a felterjesztésben ez is tudomására hozatik a püspöknek, a netán szükségesnek mutatkozó további intézkedések megtétele, vagy tetszés szerinti lelkész rendelésre íránt.¹

7. §. Jelöltet megnevezni az alábbi 8. §. szerint minősítettek közül mindenik presbyternek lehet. Ha azonban az ajánlottra nézve a presbyterek egyet nem értenek, annak jelölése a presbyterek szavazattöbbségével döntendő el.

Egyet jelölni joga van az elnökségnek is, sőt a kit az esperes és felügyelő gondnok együttesen ajánlanak, azt a presbyterium szavazat nélkül köteles jelöltül elfogadni.

8. §. A jelölésre minősítettek:

- a) alkalmazásban levő lelkészek,
- b) lelkészszigorlatot tett iskolamesterek vagy népiskolai tanítók,
- c) lelkészjelöltek és segédlelkészek. Lelkészjelöltek azonban névszerint csak abban az esetben jelölhetők, ha mint segédlelkészek vagy köztanítók vannak alkalmazva, s e minőségben már 3 évet töltöttek. Ellenkező esetben a lelkészjelölt csak mint ilyen, megnevezés nélkül jelölhető, a püspök joga lévén azután a választás eredményéhez képest a lelkészjelöltek közül lelkészt rendelni.²

¹ Ez a logikátlan rendelkezés a pályázati rendszer behozatala esetén teljesen kimaradna.

² Az udvarhelyi és más eklézsiákban történt legutóbbi papválasztásoknál szabályellenesnek találtam a jelölést és szavazást, a mennyiben lelkészjelöltek névszerint nem lettek volna jelölhetők. A szabálytalan módon jelölt egyénekre esett szavazatok semmisek, a mi a többi jelöltek előnyére szolgál.

A 8. §. határozománya szerint előnyül szolgáló köztanítóság ma már gyakorlati jelentőségét elvesztette.

Az E. Főtanács által 130—1902. jkvi pont alatt a papnevelő intézetekre nézve megállapított szervezeti szabályzat szerint a papjelöltekre nézve

Iskolamesterek és segédlelkészek abban az eklésiában, a hol alkalmazva vannak, nem jelölhetők, s oda ki sem rendelhetők.¹

9. §. A presbyterium a jelölést ezek szerint megtevén, arról jegyzőkönyvet vesz fel s a választó közgyűlés elébe terjeszti, melynek elnökei szintén az esperes, vagy ennek helyettese és egyik felügyelő gondnok vagy ennek helyettese. Ezek nevezik ki a szavazatszedő, illetve szavazatjegyző bizottságot is.²

10. §. Választani csak a jelöltek közül lehet és csak is a választási jogosultsággal bíró tagoknak. Ezek az anya-, társ- és leányegyháznak mindazon önálló tagjai, kik

a) képét, vagy papbért fizetnek,

b) a hol kepefizetés nincs, azok, kik az eklésiába be vannak kebeleztve s esetleg annak közterheiben részt vettek és vesznek; így

c) a hasonló minőségű özvegyek és önálló háztartást vezető férjtelen nők is.

Mindezek a presbyterium által előzetesen összeirandók, s a névsor a megyegondnoknál egy hétig közszemlére kiteendő, hogy a netán kimaradtak vagy jogosulatlan bejegyzettek névze a szükséges kiigazítások a presbyterium által megtétethessenek. Az így kiigazított névsor a választási elnököknek kézbesítendő, a kik a szavazásra csak e névsorban foglaltakat bocsáthatják. Szükséges azonban ezekre nézve is, hogy kepe- s általában a benső emberi járandóságokat illetőleg hátrálékosok ne legyenek, a mit a választásnál az illető megyegondnok ellenőriz. Kepe- és más belső emberi járan-

csak azt határozza meg, hogy a hittanhallgatók a szakvizsga letétele után papjelöltekké lesznek és papi hivatalra jogosultak. (62. §.)

A gyakorlat úgy látszik derogáló erővel hatott a 8. §-nak a lelkészjelöltekre vonatkozó rendelkezésével szemben.

¹ Az ev. ref. egyházi törv. (II. t.-cz.) 21. §-a is ezzel egyezően rendelkezik. De ezen felül azt is rendeli, hogy abban az esetben, ha a segédlelkész a *megüresedés után* kijelenti, hogy pályázni kíván, az illetékes egyházi hatóságtól más egyházközségbe való áthelyezését köteles kérni.

² E helyen kiemelni kívánom, hogy az U. E. T. 166. §-a szerint a kolozsvári, tordai, budapesti és torozkói egyházközségek közvetlen püspöki vizsgálat alatt állván, ezeknek (16. §. a) pontja) belső emberi választó közgyűlését a püspök van hivatva vezetni. A püspök ez esetben kizárólagos elnöke a közgyűlésnek, mivel az egyházi főgondnokok, mint koordinált társelnökök hatásköre erre nem terjed ki. Az egyházköri felügyelő gondnokok pedig csak akkor lehetnek társelnökök, ha az esperes elnököl.

A püspök azonban az ily választó közgyűléseken magát helyettesítheti.

E megbízás egyházi törvényünk szellemében az esperesnek és köri felügyelő gondnoknak együttes elnöklésére szállhat. A felügyelő gondnokok helyett a 6. §. értelmében egyházi tanácsos is megbízható a püspök által. Ebben az esetben ugyanazon körből való egyházi tanácsos látszik megbízhatónak, habár nem látok semmi akadályt arra nézve, hogy az egyházi tanácsosok bármelyike megbizassék.

dóságokkal hátrálékosoknak szavazni nem lehet, a mi a választó közgyűlés egybehívásakor az egyház tagjainak magok ahhoz alkalmazásáért tudtul adandó.

A 10. §. az egyházközségi tagok legjelentősebb jogáról: a közgyűlésen való résztvételi, vagyis a tanácskozási és szavazási jogáról rendelkezik.

E rendelkezés az E. Törvény 13. §-ban foglalt intézkedéssel lényegében összevág. E szerint:

„Az egyházközségi közgyűlés elnöke egyházi részről a lelkész, világról a gondnok.

Tagjai: a kántortanító (illetőleg kántor, tanító), az összes egyházközségi tisztviselők s az egyházközségnek minden nagykoru férfi tagja.

A hol bérfizetés nincsen: ott minden teljes koru, önálló férfi. Választásoknál szavazati joggal birnak az özvegyek és önálló nők is“.

E szövegezés szerint a nők a közgyűlésnek nem tagjai (*mulier taceat in ecclesia*), hanem csak választói jogukat gyakorolhatják. A nőkre vonatkozó rendelkezés egyébként nem világos. Nevezetesen nem intézkedik a vegyes házasságban élő unitarius nőkről. Az érvényesen elvált unitarius vallásu asszonyokról és nagykoru hajadonokról való rendelkezés is homályos. A választási törvény c) pontjában jelzett „önálló háztartást vezető férjtelen nő“ ugyan lehet elvált asszony és lehet nagykoru hajadon is, ha tanítónő, óvónő, de ez utóbbiak, ha férjtelenek, csak nagykoru hajadonok.

Az egyházi törvény egyszerűen „önálló nők“ kifejezéssel él az özvegyek mellett, pedig az egyházi életben közhasználatban levő fogalmak az egyházjog rendelkezéseiben is megtartandók.

Hiánya a törvénynek, hogy csak az egyházi tartozásokkal hátrálékos egyháztagokat zárja ki a szavazásból, ellenben *erkölesi alapon kizárási okokat* nem ismer. Pedig az egyház, mint erkölesi alapon nyugvó egyesület, erre még nagyobb súlyt kellene helyezzen. Felemlíteni kívánom, hogy fegyelmi büntetéskép is lehetne alkalmazni a választói jog elvonását. Továbbá a ki a világi hatalom részéről büntett vagy vétség miatt el lett ítélve, szintén kizárandó volna meghatározott időre az egyház ügyeiben való résztvételtől. A gyámság, továbbá a gondnokság és szülői

hatalom alatt álló nagykoruaknak szintén nem volna a jog gyakorlása megengedhető.

Az egyházközség tagjairól régebbi törvényeink között alig található valamit; sőt magáról az egyházközség szerkezetéről szóló tudósításaink is szórványosak. Mikó azt mondja: Az eklézsia gyűléseinek szerkezete egyházi törvényeinkben nincsen kifejtve, hanem a *szokás* a főtanács és egyházköri gyűlés szerkezete hasonlatosságára alapította meg. Tagjai: a mester, egyházfiak s az eklézsianak minden béradó tagja“.

A császári és királyi polgári és katonai kormányzósághoz 1851-ben egyházunk szerkezetéről tett jelentésben is idevonatkozólag csak ez van: „Az eklézsia minden dolgaikat az eklézsia gyűlésében igazgatják. Tagjai: az eklézsiahoz tartozó béradó gazdák“.

Ezek szerint a jogosultság a múltban a bérfizetésen nyugodott.

A kepefizetés azonban az egyházkörök és egyházközségek szerint változó lévén, már az 1784-ben Szent Lászlón tartott zsinaton határozatba ment, hogy: *ragaszkodni kell a helybeli szokásokhoz, a melyek e tekintetben törvényül szolgálnak.*

A választók névsorának összeállítására tehát a helyi szokások megtartásával nagy gond fordítandó.

11. §. A szavazás csak személyesen és egyfolytában, de akár titkosan, akár nyilvánosan történik, a mint ezt a választó gyűlés meghatározza.

Közfelkiáltással való választásnak helye nincs.¹

Ha titkosan történik a szavazás, a szavazatszedő bizottság csak a szavazókat, ha nyilvánosan, a szavazatokat is feljegyzi. Mindkét esetben az elnökség tekintettel a választók számára, előre meghatározza és kihirdeti az időt, a meddig a választás tart. Ez idő elteltével a szavazás bezáratik, s a szavazatok összeszámláltván, az eredmény a választás lefolyásának jellemzésével, valamint az az ellen netán történt felszólamlásokkal és ellenmondásokkal együtt jegyzőkönyvre vétetik, s ez a választási lajstrommal, a presbyterium jegyzőkönyvével, valamint a lelkészi jövedelemről kiállított hiteles

¹ E rendelkezés csak több jelölt állítása esetében nyer alkalmazást, mert a 6. §. 3. bekezdésében intézkedés van abban az irányban, ha megválasztásra egy jelölnél több nem hozatik javaslatba. A jelöltnevezés a 7. §-ban van szabályozva. A titkos szavazásra nézve megjegyezni kívánom, hogy a jelöléstől eltérő szavazólap semmis, az figyelembe nem veendő, de a jegyzőkönyvben ez a körülmény föltüntetendő.

kimutatással együtt az esperes által legkésőbb 8 nap alatt a püspök höz felterjesztetik. A választási jegyzőkönyv bezárásától elkésett felszólamlások nem vétetnek fel.¹

12 §. A felterjesztett jegyzőkönyvek alapján, ha azok rendben találtak, és a választásnak szabályszerűen megtörténtét igazolják, a püspök a kirendelést megteszi. És pedig:

a) egyhangu szavazás esetében az egyhangu szavazatot nyert jelöltet,

b) ha a szavazatok két, vagy három jelölt között megoszlanak, ezek közül bármelyiket,

c) ha a szavazatok három jelölnél többre estek, csak a három legtöbb szavazatot nyert jelölt közül van joga a püspöknek kirendelni.²

13. §. Azon esetben, ha a választás nem e törvényben meghatározott módon hajtott végre, vagy annál hiányok fordultak elő, és visszaélések követték el, joga van azt a püspöknek megsemmisíteni, és új választást, esetleg vizsgálatot elrendelni.

Általában a püspök joga, sőt kötelessége a választási visszaélésekkel szemben, ha ilyenek fordulnának elő, a legszigorubbán eljárni. Nevezetesen örködni a felett, hogy a lelkészek, illetve lelkészjelöltek valamely állomás megnyeréséért sem maguk személyesen, sem megbizottaik által szóval, vagy írásban bérelengedési, sem más hasonló ígéretek: etetés, italás, s megvesztegetés által az egyháztagoktól magoknak szavazatokat ne gyűjtsenek, ki ne erőszakoljanak, magokat az ürességben levő eklésiában ne árulják ugynevezett *próba-prédikációt* ne tartsanak. Szóval a maga s mások általi tisztességes felajánláson kívül mindennemű korteskedés jogot ad a püspöknek nemcsak arra, hogy az ily módon megválasztott jelöltet a kirendelésnél figyelembe ne vegye, hanem arra is, hogy ellene és kortesei ellen a fegyelmi eljárást szabályszerűen megindíttassa.

¹ Eljárési szempontból kiemelendőnek tartom, hogy a választás rendén történt szabályellenességek miatt kizárólag a szavazatszedő bizottság előit lehet felszólalni és ez a bizottság köteles minden *fölszólamlást* és *ellentmondást* a netán fölhozott indokokkal együtt a legnagyobb részletességgel jegyzőkönyvre venni.

A mennyiben a fölszólamlások és ellentmondások netalán jegyzőkönyvre nem vétetnének, nem tartom kizártnak a választás szabályszerűségének fölülvizsgálatára hivatott püspökhöz való panasz-tételt. Erre azonban — intézkedés előtt — a szavazatszedő bizottság esperesi uton meghallgatandó.

² A 13. §. azonban jogot ad a püspöknek, hogy a 12. §. értelmében szavazatot nyert jelöltek közül egyiket, vagy másikat a „tisztességtelen felajánlás“ miatt figyelembe ne vegye s ez esetben a 12. §. c) pontjának ama kiterjesztő magyarázat adandó, hogy a püspök a figyelmen kívül hagyott jelöltön fölül az érvényes módon legtöbb szavazatot nyert 3 jelölt közül jogosított a kirendelést eszközölni.

A *próba-prédikálás*, vagy próba-szónoklat az ev. lutheranus egyházban a pályázattal kapcsolatosan van szabályozva és a választásra való kijelöléssel kapcsolatban a kijelölő testületnek kötelessége nyilatkozni az iránt is, hogy a jelölt egyéneket az esperes útján próba-szónoklatra meghívja-e vagy nem. Ezt a vagyonos egyházközségek a saját pénztáruk terhére megtehetik, de a mi eklézsiáinkban a próba-szónoklat rendszer soha sem volt. Az E. K. T. 1846 márczius 1-én 69. szám alatt az udvarhelykörü közgyűlés jegyzőkönyvének vizsgálata rendén foglalkozott azzal a kérdéssel, hogy „a városfalvi megürült eklézsiában minden esperesi engedelem nélkül prédikálni a *Canon ellenére* az eklézsiát próbálgató s magukat áruló egyének kezdettek megjelenni s a hivatalosan kirendelt egyének kirekesztésével a prédikálás óráját elfoglalni“.

Határozás: Hibául tétetik mind a környéki gyűlésnek, mind Esperest atyánkfiának, hogy az efféle botránkozató *kísérletek* meggátlására és megzabolázására előljárói hatalmukkal élve azonnal sikeresen fel nem léptek.

Jövendőre pedig meghagyatik, mikép minden eklézsiában köröztessék és szoros kötelességül megrendeltessék, mikép üresség esetében illetén magukat áruló s az eklézsiákat maguk részükre elhódítani kívánó egyéneknek teljességgel helyt ne adjanak, azokat prédikálásra ne bocsássák; isteni tiszteletet az illetén ürességbe jött eklézsiában csak azok folytathatván, kiket avégre az Esperest hivatalosan kirendelt, vagy a kiknek arra engedelmet adott. És ha mégis mindemellet kihágások történének, kötelességében áll a környéki előljárásnak azonnal czélszerűen rendelkezni s egyszersmind minden történhető esetet mindezen E. K. Tanácsnak fel is jelenteni.

Mely illetén rendelkezés a többi környékek Esperestjeinek is tudás, tudatás és mihez tartás végett irassék meg.

E határozat röviddel a h.-almási zsinaton alkotott papválasztási törvény után keletkeztvén, el kell fogadjuk, hogy annak helyes kiegészítő részét képezi.

A próba-prédikálás helyett szokásban volt és van nálunk a kijelölendő egyének meghallgatása. Mind a kettőnek a jelentősége problematikus és többnyire fölöslegesek is, mert papjainkat nagyrészt ismerhetjük a váltakozva tartott zsinatok révén.

A lelkészválasztásoknál jelentkező üzelmek radikális orvoslása egyházunk jól felfogott érdekében és a demoralisatio megakadályozása okából legsürgősebb teendőink közé tartozik.

A 13. §. rendelkezése és a fegyelmi törvény nem elég hatályosak arra, hogy a XX. század tülekedőit az egyház erkölcsi mivoltával össze nem egyeztethető eljárásoktól visszatartsák s megfelelő korlátok közé szorítsák.

Irányadó szabályként utalhatok az erdélyrészi luth. egyház vonatkozó törvényére, mely szerint:

„Jelöltek, kik választási fondorlatok, vagy vesztegetések bünébe estek, ezen esetre és legalább további három évre elvesztik megválaszthatási jogukat egyáltalában; fegyelmi úton megfelelő pénzbírsággal, legalább egyszáz forint (200 K) erejéig a nyugdíjalap javára büntetendők és az illető papi állomásra soha sem választhatók“. (215. §.)

A ref. egyház legújabb törvénye szerint fegyelmi büntetés-kép alkalmazható:

- a) az egyházi hivatal viselésétől való végleges megfosztás;
- b) a választás vagy *választhatóság* jogától való, legfeljebb öt év tartamára való megfosztás.

A lelkész ellen kimondott fegyelmi büntetés mellé *mellék-büntetésül* a jobb javadalmazású állásra, vagy magasabb egyházi tiszt viselésére való választhatóság kizárása is alkalmazható 1—4 évre terjedő joghatálylyal. (37. §.)

14. §. A kirendelés püspöki okmánynyal történik, melyben a még csak lelkészjelöltek felszentelésükig mindennemű lelkészi teendők végzésére felhatalmaztatnak.

A kirendelt lelkész állomását elfoglalni köteles, valamint az eklésia is köteles őt elfogadni, maga, családja és összes ingóságai elszállíttatását ingyen eszközölni. De a tüntetésszerű és felesleges költségekkel járó fogadtatás és vendégeskedés az eklésiát nem terhelheti.¹

Szabályszerű beiktatásáról, valamint az anyakönyvek stb. átadásáról az esperes intézkedik.

15. §. A kirendelt lelkész legalább egy évig köteles állomásán maradni, ha három év előtt mozdíttatnék el, illetőleg fontos okokból

¹ Abban az esetben, ha a belső ember vasúton, vagy hajón is kell utazzék, az eklésia a fölmerült kiadásokat is megtéríteni köteles, de ezt aligha fogják lelkészeink követelni.

más eklésiába rendeltetnék¹ köteles a saját elszállítási költségeinek aránylagos részét az elhagyott eklésiának megtéríteni. Az eklésia 3 év előtt nem követelheti lelkésze elmozdztatását.

16. §. Az időközti lelkészi változásokkal szükséges bérmegosztás s más hasonló természetű ügyekre nézve az esperes a vonatkozó egyházi törvények értelmében a felügyelő gondnokkal együttesen intézkedik. Az ebből felmerülhető panaszok az E. K. Tanács által intéztetnek.

E törvény 5. §-ban rendelkezés van az iránt, hogy a lelkészi állomások betöltése lehetőleg Szent-György és Szent-Mihály napkor történjék, azonban ez nem mindig tartható be ily pontossággal. Ezért nagy fontossággal bír a 16. §. rendelkezése, mivel az esperesekre méltányos és igazságos eljárást igénylő feladatot ró. A vonatkozó egyházi törvények ugyanis nagyon általános jellegű kijelentéseket tartalmaznak.

1. A kolozsvári főtanács 1821 januárius hó 21-én hozott határozatával kihirdetni rendelte amaz egyházi törvényt, hogy kit illessen az egyházi szolgák által használható földeken az őszi termés és kit a tavaszi az oly ekléziában, melyben a pap vagy mester a változás rendes idején, azaz Szent-György napkor változik, mert a Canon nem tudásából nehézségek keletkeztek.

E határozatban azonban nincs kitüntetve, hogy mi volt az akkor érvényben állott törvény s a rendelkezésemre álló forrásokból most sem tudtam megállapítani.

2. A kolozsvári főtanács 1846. évben 40. szám alatt az aranyostordai kör fölirata folytán akként határozott, hogy: „A belső emberek közül ha pap vagy oskolamester a megtett trá-

¹ A törvénynek eme rendelkezése ellentétben áll az 1818. évben Kolozsvárt januárius hó 14.-én tartott főtanácsnak 31. pont alatt hozott helyes és méltányos végzésével: „Ámbár a Canon azt tartja is, hogy amely Minister a 3 esztendőket egy Eklezsiában ki nem tölti, tehát abban az esetben az ő elvitettetésére tett költségnek a hátralevő időhez mérsékelt részét köteles megfordítani, mindazonáltal az olyatén esetekben, midőn valakinék egy Eklezsiából másba rendeltetését a *közjó* előmozdítása kívánta, abban az esetben az ötöt elhozott Eklezsia költsége meg nem fordítottik“.

A magyar evangélikus egyházban a lelkész a szerint, a mint a beiktatástól számítva egy, két, vagy három év letelte előtt fogad el más hivatalt, egészben, $\frac{2}{3}$ vagy $\frac{1}{3}$ részben tartozik megtéríteni az egyházközség által hordozott költségeket. Ezek a beiktatás alkalmával tartott közgyűlésről fölvett jegyzőkönyvben pontosan fölszámítandók (Mikler 431 l.).

gyázás után arról egy évi hasznot nem vett, az utána következő pap vagy mester a legitimálandó becsü szerint a tett trágyázás árát megfizetni tartozik; önként értetődven, hogy ott, hol az eklézsia tartozik a belső emberek földét trágyázni, az ilyenmü becsüárt kifizetni az köteleztessék“.

3. Ugyanesak a kolozsvári főtanács 1859 aug. 31-én 62. sz. alatt a medeséri és cs.-szt.-mártoni papok cseréje alkalmából akként határozott, hogy: Mind a két pap a főtiszt. püspök-helyettes határozata értelmében abban az eklézsiaiban, melyben Szt.-Mihály napig szolgál, a földek szerzeményeit egészen, a kepének felét vegye el.

4. Az Almáson hozott törvény 5. pontja is ide vonatkozó rendelkezést tartalmaz. További törvényes intézkedéseket nem találtam. Ezekre is hovatovább mind kevesebb szükség lesz a kepemegváltás és a papi fizetés pénzbeli kiszolgáltatása folytán.

17. §. A lelkészek kirendelésénél követett eljárásért a püspök egyedül az egyh. főtanácsnak felelős. Következéleg minden ezen ügyben felmerülhető panasszal csak ahhoz lehet az E. K. Tanács utján folyamodni, de oda is csak birtokon kívül.

18. §. A kolozsvári, tordai és kereszturi lelkészi állomásokra nézve, miután ezek tanársággal vannak összekötve, fenntartatik az 1857. évi egyh. főt. 31. számú határozatának IV. ee) pontja, mely szerint ezen helyekre a lelkész nem egyedül a püspök, hanem vele egyetértőleg a Főtanács által rendeltetik ki. E törvény czélzatának megfelelőleg a nevezett lelkészi állomásokra a jelölést az E. K. Tanács teszi meg, az eklézsia kihallgatásával, egyebekre nézve a fennebbi választási törvények szabályozók.

A Kolozsvárt 1857. évi június hó 9-én tartott főtanács 31. jkvi szám alatt többek között a kolozsvári főtanoda, a tordai altanoda és a székelykereszturi iskola viszonyait is szabályozza.

A kolozsvári anyaeklézsiára nézve ez a rendelkezés foglaltatik:

„4. pont: Azon, a kolozsvári anya-eklézsia és a kolozsvári főtanoda közt eddig is létezett idves viszony, miszerént a kolozsvári rendes pap, mint tanár is közreműködött s másfelől a tanári karból is egy papi állomás a nevezett eklézsiaiban elláttatott: jövendőre néztig nemcsak, hogy fenntartatik, sőt oly móddal rendszeresítettik, hogy az eddig is a tanári létszámban levő kolozsvári rendes pap a tanári karba ezentulra is állandóan bérendeztetik“.

Ebből s a tordai és kereszturi iskolákra vonatkozó hasonló rendelkezésekből folyt a IV. ee) pont következő rendelkezése:

„Miután a kolozsvári, tordai és kereszturi papságokkal egyszersmind tanárság is van összekötve, annál fogva az ezen helyekre való pap nem egyedül a püspök, hanem vele egyetértőleg az E. K. Tanács s illetőleg a Főtanács által rendeltetik ki“.

Ez egyházi törvény azután a választással összekötött rendszernek megfelelően a 18. §-ban lett fenntartva.

Péterfi Dénes első papra nézve jelenleg is ez az állapot annak a kiemelésével, hogy most mint tanár, teljesen a theologia tanára, a melylyé már külföldre menetelekor megváltotta volt a főtanács. (117/3—1874. főtan. sz.)

A kolozsvári eklézsia II-odik papjára nézve a legközelebbi multból a következő adatokat ismerjük.

Ferencz József jelenlegi püspök ur öméltósága, mint akkori lelkész 1869. V/1-én beadott kérésében azt hozta föl egyik indokul, hogy a II-od papság nem lévén betöltve, egészségi okokból nem viheti a tisztet felelősségének tudatában egyedül. Erre egy a fennforgó kérdések tanulmányozására és javaslat-tételre egy vegyesbizottság küldetett volt ki. A kiküldött vegyesbizottság jelentéséből 1869. VI/13. megtudjuk, hogy a másodpapságra nézve 1857. évben az E. Főtanács által életbeléptetett rendszert nem találta megfelelőnek (2 másodpap volt) és az javasoltatott, hogy még egy rendes pap állittassék be, aki rangban teljesen egyenlő legyen az eklézsia rendes papjával s mindkettő egyaránt tekintessék az eklézsia lekötelezett emberének.

A II-odik rendes papságra jelöljön ki az Egyházi Főtanács 2 vagy 3 akademitát, kiknek egyikét válassza meg az eklézsia.

Erre a fölterjesztő jelentésre az Egyházi Főtanács 26/869. c. f. szám alatt a következő leiratot intézte:

„Tekintetes Szent Eklézsia!

Kedves Atyánkfiái az Urban.

Az Egyházi főtanács a kolozsvári másodpapság iránt a következő határozatot hozta:

1. Hogy az annyira óhajtott kolozsvári másodpapság betöltése haladék nélkül eszközöltessék, az egyházi Főtanács az 1869-ik évre kiszabott, valamint a további évekre remélhetőleg engedélyezendő államségélyből évenként a második rendes papság fizetése javítására

mindaddig, míg ezen fizetés biztosítására a megkivántató tőkealap összeszereltethetik 600 o. e frtot engedélyez és elfogadja a másodpapság betöltése tárgyában működött vegyes bizottság azon nézetét, hogy a fizetésre 420 frt., szálláspénzre pedig ebből 180 frt fordítassék.

2. Ezen 600 frt az Eklézsia pénztárába az államsegély utalványozására a kormányilag megszabott, vagy megszabandó részletekben lesz beszolgáltatandó.

3. A kolozsvári Eklézsia II. od papját szabadon választja, az egyházi feyelmet az egyházi törvények szabályozván; a papi kötelesség s ebből fejlődő viszonyok az eklézsia s illetőleg a püspökség hatáskörébe tartoznak.

4. Ha az Eklézsia választása U. G. és K. F. akademitá pap és tanárjelöltek valamelyikére, mint a papságra és tanárságra képe sültekre esik — ez esetekben az egyházi főtanács beleegyezik abba, hogy a kolozsvári főtanodánál ürességben levő tanárság felével, vagyis a féltanársággal is — úgy mint az első pappal is az esetben, a vegyes bizottság vélekedése szerint a választandó *másod rendes pap* megbizassék. E szerint az egyszersmind féltanárrá leendő másodpap a tanításért a közpénztárból féltanári fizetést azaz 210 frtot, fizetési pótléku 60 frtot, együtt 270 frtot veend.

5. Ezen intézkedés folytán a kolozsvári főtanoda mellett megürült tanári állomás ezuttal ürességbe maradván, az egyházi képviselő tanácsra bizatik, hogy a fenmaradó téltanárság ellátása felől 270 frtra menő féltanári fizetés és pótléka ide fordításával ideiglenesen intézkedjék, valamint megbizatik azzal is, hogy azon esetben, ha a *másodpap* nem az előbbi pontban nevezett egyénekből választatnék, a betöltetlen maradó egész tanárság ideiglenes pótlásáról az 540 frtra menő egész tanári fizetés és pótléka felhasználásával — belátása szerint — ideiglenesen gondoskodhassék, nem lévén ez esetben is kirekesztve a választandó másodpappnak a féltanárságra leendő alkalmaztatása. Stb. stb.“

E leirat után a második rendes pap azonnal meg is választott a 4. pontban megnevezettek közül U. G. személyében.

A 3. pont rendelkezésének megfelelően pedig 1869. oct. 5.-én az eklézsia szükségesnek látta az ujonnan szervezett papság tárgyában a következő határozatokat tenni.

1. A másodpapság eddigi szervezete megszüntettétvén és a helyett egy másik rendes papság állittatván fel, folyó év szeptember havától kezdődőleg mindennemű papi szolgálatok teljesítése a két rendes pap kötelessége leend, egyenlőleg osztván meg maguk között a szolgálatot; a maga hetén mindenik teljesítsen minden papi kötelességet, ide értve az istenes temetést és urvacsora osztást is. A keresztelés, esketés és temetésre nézve azonban ezután is meg

marad a híveknek az a joga, hogy úgy a két rendes pap, mint a kolozsvári felszentelt tanárok közül bármelyiket elhívhassák.

2. Az adminisztracio a szolgálati időnél fogva idősebb pap kötelessége leszen, ki mint ilyen, egyszersmind az eklézsia első rendes papja; e pontban elősorolt szolgálatai díjazásául pedig kapja az egész canonica portiót.

Legujabban az 1909 augusztus 29—31 napjain tartott rendes Főtanács 86,909. jkvi sz. határozata értelmében (jkv 182 lap) Kolozsvárt a városi felső tanintézetekben való vallástanítás céljából hitoktatói állás lett szervezve és ez az állás a kolozsvári eklézsia II.-od papságával kapcsolatotott össze.

II. Iskolamesterek, népiskolatanítók és énekvezérek választása és rendelése.

19. §. Az iskolamesterek választása és reudelése, — a mennyiben ezek az eddigi módon felekezeti iskolánál vannak alkalmazva, s jövőre csak ezek nevezetnek iskolamestereknek — a lelkészek választását és kirendelését szabályozó e törvény szerint történik. A mennyiben a presbyterium nem tudna 3 vagy legalább két jelöltet állítani, a 6. §-ban megállapított módon történik az eljárás.

Az iskolamesterek minősítésül, ha megelőzőleg nem voltak hasonló alkalmazásban, a néptanítói oklevél szolgál.

20. §. E törvény szerint választatnak és rendeltetnek a felekezeti iskolák másod, esetleg harmad tanítói, illetőleg tanítónői is.¹

21. §. A mely eklésia iskoláját községivé változtatta, vagy változtatja, tehát maga felekezeti iskolát nem tart, s a községgel oly szerződést kötött, hogy a községi tanító, vagy segédtanító unitarius vallásu, s mint ilyen egyszersmind énekvezér is legyen, az eklésiában, a községi tanítónak vagy segédtanítónak énekvezérré leendő kirendelése az esperes felterjesztésére ez alapon történik a püspök által.

22. §. A mely eklésia sem felekezeti iskolát nem tart, sem a községgel a községi iskolára nézve a tanítót illetőleg semminemű szerződési viszonyban nem áll, tehát tulajdonképen csak énekvezére (kántor) van, ennek megválasztása és elrendelése szintén a 6. §., illetőleg a 19. § ban megszabott módon történik.

E törvény életbeléptetésével az E. K. Tanács, végrehajtásával a főtisztelendő Püspök ur bizatik meg. *Dániel* Gábor, főgondnok. *Ferencz* József, püspök. *Nagy* Lajos, egyh. főjegyző.

306/1889. E. K. T. Jelen törvény az 1890. év januárius 1-ső

¹ E rendelkezésre tekintettel fölösleges volt a később keletkezett U. E. T. 108. §-ba fölvenni azt a rendelkezést, hogy a jelen 49 889. ft. szám alatt hozott törvény „a tanítónök választására és rendelésére is kiterjesztetik“.

napján lép életbe. Az unitáriusok E. K. Tanácsának Kolozsvárt, 1889-ben október hó 27-én tartott üléséből. *Ferencz* József, unitarius püspök. *Kovácsi* Antal, közigazgatási jegyző.

A belső emberek választására és rendelkezésére vonatkozó, szöveg szerint közölt régebbi és fokozatosan fejlesztett egyházi törvényeink nem állanak a tiszta presbyteri egyházszerkezet elveivel összhangban, de nem is szabad felednünk, hogy egyházunk alkotmánya kezdettől fogva a zsinat-presbyteri rendszeren épült föl, mely a zsinatnak főtartott jogokból sokat ruházott át a püspökre. Így az egyház legfőbb egyházi tisztviselőjének: a püspöknek a belső emberek rendelése körül biztosított jogát egyház-alkotmányunk szellemével összeegyeztethetőnek tartom.

A törvények jóságát nem azok grammatikailag hibátlan szövegezése, sem pedig a törvényszerkesztés fejlettebb technikája döntik el, hanem az a szellem, a melyet annak alkalmazói belé visznek és az alkalmazás által a közönségbe beoltanak.

Belső emberi választási törvényünk találó jellemzésére legyen szabad *Ferencz* József unitarius püspök fölfogását idéznem, a ki ezt mondja:

„Nem állítjuk, hogy közigazgatási és törvénykezési formáink mindenben megfelelnek az újabb kor közigazgatási és jogi elméleteinek, de az elméleteket a gyakorlati élet gyakran kineveti. Különbözik egyházi törvényeinket a szükséghez képest módosítani és változtatni, vagy egészen újakat hozni a főtanács joga és kötelessége lévén, annak bölcsességétől függ megfigyelni az idő és kor kívánalmait, hogy az apostol szerint: mindenképpen és jó renddel legyenek“.¹

Ezek után a légrészletesebb összehasonlításokba is belebocsátkozhatnám, azonban amint a francia, német, angol stb. jogrendszerek nem szolgálhatnak alapul annak megítélésére, hogy a magyar és más jogrendszerek az illető nép viszonyainak mennyiben felelnek meg és mily mérvben elégítik ki a kívánalmakat, épp úgy nem vélem célravezetőnek a külföldi pro-

¹ Unitárius Kis Tükör. Kolozsvárt, 1900. 178 lap. Jelezni kívánom azonban, hogy pl. házassági eljárásunk az újabb kor kívánalmainak mindenképpen megfelelő volt a legkiválóbb juristák nézete szerint is és valóban is.

testáns, vagy a magyarországi protestáns egyházak választási törvényét mintaképül oda állítani.

A mi egyházi törvényeink tehát csak a mi szerény és szűk keretekben mozgó viszonyaink szemlélésével bonczolhatók és vizsgálhatók.

De, hogy a jelenlegi rendszer felett folytatott eszmeeserék tárgyilagos alapokra helyeztessenek, szükségesnek tartom a mi egyházi szervezetünkhöz leghasonlóbb egyházi szervezetek választási törvényeire röviden kiterjeszkedni.

A) A magyarországi ev. ref. egyház alkotmánya (II. törvényezikk) szerint: ¹

Megüresedett (vagy ujonnan szervezett) rendes lelkészi állomások *meghívás* vagy *pályázat* útján töltenek be (87).

I. Meghívás útján csak abban az esetben tölthető be a megüresedett lelkészi állomás, a) ha az *összes jogosult választók* általános többsége írásbeli beadványban a meghívás útján való lelkészválasztást kívánja és a meghivandót megnevezi,

b) vagy a presbyterium *összes* tagjainak általános többsége a közhangulatra támaszkodva, határozatilag kimondja.

II. Pályázat esetén a püspök az egyházkerületben megjelenő egyházi lapban a pályázatot (részletezve a javadalmat is) közzéteszi. A pályázat eredményében az esperes a (17. §.) bizottsággal eljárva, a jogosult pályázókat választhatóknak jelenti ki és a névsort a gyülekezetben közhírré teszi.

A választók a jogosult pályázókat ezek szolgálati helyén, saját költségükön, meghallgathatják, de csak rendes isteni tisztelet alkalmával. A jelölt szolgálati helyén kívül való szónoklat tartása az illetőnek a választásból való kizárásával jár.

Ha tiz választó szavazást kíván, az feltétlenül elrendelendő; ellenkező esetben közfelkiáltással történhetik a választás.

A szavazás titkosan, szavazólappal történik.

Az *általános többséget* nyert jelölt megválasztottnak jelentetik ki.

Ha a szavazatok többfelé oszlottak: a legtöbb szavazatot nyert *két jelöltre* új szavazás rendelendő el.

A lelkészválasztás csak akkor jut érvényre, ha az esperes

¹ Egyházi törvények a magyarországi református egyházban. 1907. Debreczen.

annak lefolyását törvényszerűnek találja, vagy panasz nem adatik be.

III. Lelkészválasztás történhetik csere útján is.

B) A magyar ágostai evangélikus egyházjog szerint — az 1891/4. évi budapesti evangélikus országos zsinat által alkotott egyházi alkotmány alapul vétele mellett — a papválasztást nem tekinthetjük egységesen szabályozottnak.

A részletekre is kiterjedő tanításokat Mikler alapos egyházjogában találjuk.¹

A bányai, dunáninneni, dunántúli és tiszai egyházkerületek lelkészválasztási jogát az egyházalkotmány mellett részleteiben a kerületek lelkészválasztási szabályrendeletei állapítják meg, a melyek egymástól az elvi alapok tekintetében is eltérnek.

A rendes lelkészi hivatal megüresedésének esetei: a lemondás, elhalálozás, kilépés, nyugdíjazás és elmozdítás.

A betöltés módjai: pályázattal összekötött választás, meghívással összekötött választás és csere.

1. a) a bányai és tiszai kerületekben a megüresedett lelkészi hivatal csakis pályázat útján töltendő be.

A dunáninneni kerületben a pályázathirdetés csak rendkívüli esetekben alkalmazható.

A dunántúli kerület lelkészválasztási szabályrendelete a részletkérdésekkel nem foglalkozik.

b) A jelölés és próbaszónoklat tekintetében is az egyházkerületekben eltérő intézkedések állanak fenn.

A tiszai, bányai és dunáninneni kerületekben a választó egyházközség közgyűlése, esetleg az egyháztanács a pályázók névsorából hármat és az egyházmegyei elnökség még egyet jelölhet az állásra.

A dunántúli kerületben a megüresedett lelkészi hivatalra a jelölhetőek közül a *püspök kettőt* és az egyházközség megint kettőt jelölhetnek. Ez utóbbiak a jelölhetés ellenőrzése végett a püspökhöz fölterjesztendőek.

Mind a négy kerületben a szabályrendeleteik szerint jelölt egyének közül az egyházközség közgyűlése választani köteles.

¹ Dr. Mikler Károly: Magyar evangélikus Egyházjog. Budapest, 1906. Az önkormányzati igazgatásban szerzett jártasságánál fogva a fontos gyakorlati szempontokat kellő érzékkel emeli ki.

A *próbaszónoklat* a jelölteknek nem joga, hanem csak a kijelölők tetszésétől függő közelebbi megismerési mód.

Az esperes meghívása nélkül és saját költségén bárkinek próbaszónoklatra menni, vagy a felvett útiköltséget visszatéríteni szigorúan tiltva van.

A próbaszónoklat költségeit az egyházközség pénztára fedezi.

A dunántúli kerület lelkészválasztási szabályrendelete szerint a próbaszónoklat tilos; kivételes esetekben az egyházkerület elnöksége megengedheti.

A *választás* a tiszai kerületben *csak nyilvános*; a többiekben *titkos* is lehet.

2. *Meghívás.* A dunáninnen kerületben a lelkészi hivatal megüresedése esetén: 1. az esperes hozzájárulásával az egyházközség közgyűlése meghívhat oly választásra jogosultat, a kihez bizalma van; 2. meghallgathat egyes lelkészeket; 3. az esperes is ajánlhat egyeseket az egyházközségnek és 4. az esperes a nála jelentkezőket az egyházközségnek figyelmébe ajánlhatja.

Ezekből történik a jelölés és választás.

A bányai kerületben az egyháztanács a meghívandó lelkész nevét az esperes útján az egyházkerületi elnökségnek bejelenti és a megválaszthatóságnak elismerését kéri.

A közgyűlés az ily jelöltet csak a szavazatok $\frac{2}{3}$ -ával választhatja meg.

3. *Cseréhez* a cserélni kívánó lelkészek szándékán kívül szükséges, hogy az egyházközségek szabályos választás útján beleegyezzenek és hogy ezt az egyházmegyei elnökség megerősítse.

C) Az erdélyrészi ágost. ev. egyházban a papválasztásról az alkotmány VIII. fejezete intézkedik.

A papi állás üresedésbe jön:

- a) a pap elhalálózása által;
- b) annak nyugalomba helyezése,
- c) az állásról való lemondás,
- d) egy más község plébániájába való meghívás és bevezetés és
- e) jogerős egyházjogi ítélet által.

A választás a megyei consistorium által az üresedés napjától számítandó 25 nap múlva összeállítandó *jegyzék* alapján történik.

Az üresedés azonnal közhírré teendő s eme közzététel alapján *kell jelentkezéék annak, a ki az állást elnyerni óhajtja.*

A pályázók jegyzékébe az is fölveendő, a kit az egyház-község óhajt.

A jelöltek nevei a hallgatóság előtt háromszor fölolvassandók és a *szavazás a templomban történik.*

A választási aktus a germán fajt jellemző pedanteriával és komoly ünnepélyességgel megy végbe.

A választási visszaélések szigoruan vannak szabályozva és a jelölt, ha ellenük vét és ez beigazolást nyer, papi állomásra soha nem választható többé.

A vázlatosan ismertetett papválasztási törvények arról győzhetnek meg, hogy az unitarius egyház papválasztási törvénye elég tágkörű befolyást biztosít az egyházközségeknek a leendő papjok megválasztására nézve.

Szerény nézetem szerint a mi kicsiny egyházunkban a jelenlegi törvény némi változtatással még hosszú időre megfelelő lesz.

A presbyteriumnak biztosított jelölési jog gyakorlása szempontjából a 6. §. rendelkezését azzal találnám helyettesítendőnek, hogy a jelölő gyűlés napjáig az espereshez beadandó pályázati kérdésben — pályázat hirdetésén kívül — minden választásra jogosult jelentkezhetnék jelöltetése céljából és ebben köteleznék magát az állás elfogadására is. Pályázati kérdés nélkül senkit sem lehetne jelölni.

Jelentkezők hiányában biztosítanám a jogot a közgyűlésnek, hogy a további intézkedés, vagy paprendelés céljából a püspöknek fölterjesztést 'egyen.

A legtöbb szavazatot nyert 2 jelölt közül való kirendelési jogot jövőre is fenntartandónak vélem, mert a püspöknek biztosított eme discretionarius jog nálunk üdvösnek bizonyult.

Kivételes rendszer áll fenn a kolozsvári, kereszturi és tordai lelkészválasztásra nézve. A tordai iskolánk megszűnése folytán a tordai pap választására vonatkozó kivételes intézkedés most már megszűntnek tekintendő, úgy, hogy jövőben itt is az általános szabályok fognak alkalmazást találhatni.

A kolozsvári és kereszturi pap választásánál azonban az eklézsia papválasztási jogának *kétszeres* korlátozását jövőre nézve túlszigorunak tartom.

A kijelölési jog ugyanis az E. K. Tanácsnak van fönn-tartva és a választás után is a püspök kirendelési joga 3 legtöbb szavazatot nyert jelöltre nézve épp oly korlátlan, mint a többi egyházközségekkel szemben.

Gondolatom szerint ez akként volna módosítandó, hogy a püspök több jelölt közül a szavazatok általános többségét elnyert jelöltet megerősíteni köteles volna; a szavazatok más-ként való eloszlása esetén pedig a két legtöbb szavazatot nyert jelölt között azonnal új választás volna tartandó s a többséghez jutott jelölt a választás szabályszerűsége esetén megerősítendő volna.

Abban a véleményben vagyok, hogy a számra nézve nagy protestans egyházak is a felettes hatóságoknak biztosított jelölés jogán oly korlátokat állítottak föl az egyházközségek szabad választási jogával szemben, hogy a mi egyházi törvényünk a választás tekintetében — a kolozsvári és kereszturni papi állásoktól eltekintve — a legszabadabbnak mondható. A püspöknek biztosított jogot az egyházközség presbyteriumát megillető korlátlan számú föltétlen jelölési jog kellően ellensúlyozhatja és bizom a jövőben is, hogy egyházunk élén oly főpásztor fog állani, a ki minden egyházközség és egyházunk érdekét fölül tudja helyezni a magánérdekeken.

A mi kicsiny egyházunkban a helyes kormányzáshoz tartozik az is, hogy a hivatásos papok azon a helyen legyenek értékesíthetők, a hol tehetségüknek megfelelőleg a köznek a legnagyobb szolgálatot tehetik. Ezt pedig a helyi viszonyok ismeretén fölül alig emelkedő egyházközségek teljes korlátlan-sággal kevésbé hivatottak elbírálni, mint az egész egyház irányításáért történelmileg is felelős egyházfő.

DR. TÓTH GYÖRGY.

Dávid Ferencz ünnepélyt megnyitó ima.¹

Egyedül imádandó Isten! Mindenható és mindenütt jelenlevő Lélek! Mi Atyánk! kit fenn ragyogó magasság, itt alatt mélység leborulva tisztel, szent tisztelettel, lelkünk hálaérzelmeivel hajlunk meg mi is előtted, hogy áldjunk és magasztaljunk tégedet megszámlálhatatlan jótéteményeidért, melyekkel teljes a menny és föld. Mély hálaóra indit minket irántad ez alkalommal különösen gondviselésed, a melyben mindenekre kiterjedő szereteted mellett abban is részesítet az emberiséget, hogy időről-időre nagyobb világosságot, több fényt árasztasz szellemvilágába s ezzel fokokként mind tisztább ismeretedre juttatod.

Tudjuk, oh Uram! hogy némi sejtelve mindig volt az emberiségnek rólad, a mióta a körülte folyó dolgokról és tüneményekről értelmi erejével, habár csak halvány fogalmakat is szerezni kezdett magának. De mennyi homály, babona és vakhit tapadt e fogalmakhoz, amíg tetszett neked egy nép kebelében, a mely már tisztultabb felfogással birt rólad; egy férfiuban, a názárethi Úr Jézusban meggyújtani azt a szövétnekét, a melylyel ő a világnak világossága lehetett s lett is mindazoknak, a kikhez e szellemi fény kisebb-nagyobb sugarakban eljuthatott.

Oh, mert valamint a te égi napod, világosságnak szent Atyja! egyszerre nem világosíthatja meg a földnek minden részét s gyakran fellegek is tornyosulnak elébe: szintúgy a hit világában, az Úr Jézusban támadt szellemi nap fénye is, még ma is, az emberiségnek csak egy kis részéhez jutott el s itt is már kezdetben a félreértésnek vagy szándékos félremagyarazásnak számtalan felhője homályosította el azt, annyira, hogy már-már azon sötétségbe jutottak vissza az emberek, a melyből a názárethi kivezetni igyekezett őket. De te, Uram sohasem hagytad magadat tanubizonyosság nélkül és hogy az igazság megcsufoltassék. Időről időre támasztasz reformá-

¹ Mondatott szül. 400-ik évfordulóján 1910. aug. 20-án Kolozsvárt.